

HARBIY XIZMATCHILARDAGI EMOTSIYA, HISSIYOT VA IRODA

Ramazonov Zuhridin Orif o'g'li
Avezmurodov Shohrux Shuhrat o'g'li
Mamarajabov Said Mamarasul o'g'li
Jamoat Xavfsizligi Universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada harbiy xizmatchilarda emotsiya, hissiyot, irodaning pedagogik-psixologik jihatlari hamda ularni kasbiy faoliyatda samarali boshqarish to'g'risida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Analiz, sintez, hissiyot, tafakkur, kayfiyat, affekt, emotsiya, iroda, ishtiyoq, g'azab, maqsad.*

Abstract: *This article deals with the pedagogical and psychological aspects of emotions, feelings, will in military personnel and their effective management in professional activities.*

Key words: *Analysis, synthesis, feeling, thinking, mood, affect, emotion, will, passion, anger, purpose.*

KIRISH

Emotsiya va hissiyotlar ham boshqa ruhiy hodisalar singari borliqni aks ettirishning shakllaridan biri hisoblanadi. Voqelikni sezgi, obraz, tasavvur, tushuncha va fikrlarda aks ettiruvchi bilish jarayonlaridan farqli ravishda emotsiya hamda hissiyotlar dunyoni kechinmalarda ifodalaydilar. Bunday kechinmalarda atrofdagi buyumlar va hodisalarga nisbatan insonning shaxsiy his-tuyg'ulari aks etadi. Kishilar ko'rayotgan va eshitayotgan narsalariga, bajarayotgan va o'ylayotgan ishlariga befarq bo'lmaydilar. Bir xil buyumlar, shaxslar, harakatlar, voqealar bizni quvontiradi, boshqalari xafa qiladi, yana boshqalari g'azab-nafratimizni qo'zg'atadi. Biz xavf ostida qolganimizda qo'rquvni his qilamiz, dushman ustidan g'alaba qozonish yoki qiyinchiliklarni yengish zavq, shodlik uyg'otadi. Har bir kishi yashab mehnat qilar ekan, o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishi uchun intilib, kurash olib borar ekan, ana shunday va boshqa kechinmalarni boshidan o'tkazadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

«Emotsiya» so'zi lotincha bo'lib, «hayajonlantiraman», «iztirobga solaman» degan ma'noni bildiradi. Emotsiya va hissiyot terminlari ko'p hollarda bir ma'noda ishlatiladi. Emotsiya shaxsning voqelikka bo'lgan o'z munosabatini his qilishidan kelib chiqadigan, uning ehtiyoj va qiziqishlari bilan bog'liq bo'lgan yoqimli yoki yoqimsiz kechinmalaridir. His-tuyg'ularning manbai biz idrok qiladigan, ish ko'radigan predmetlar va hodisalarning xususiyatlari vujudga keltiradigan ehtiyojlar, intilishlar, istaklardir. Shundan so'ng tafakkur jarayoni yana ham muhim bo'lgan yangi bosqich – uchinchi bosqichga ko'tariladi. Bu bosqich gipotezalarni tekshirib ko'rish bosqichi deb, ataladi. Bu bosqich muvafaqqiyatli amalga oshishi uchun komandir o'zi uchun zarur ma'lumotlarni to'la jamlay olishi, o'z bilim va tajribalariga asoslanib ushbu ma'lumotlarni to'g'ri baholay bilishi lozim. Agar yig'ilgan dalillar gipotezaning to'g'riligini tasdiqlasa, vazifa bajarilgan bo'ladi. Bordi-yu, gipoteza tasdiqlanmasa, vazifa bajarilmagan bo'ladi va komandir boshqa gipotezani ilgari suradi. Tashqi dunyoga xos bo'lgan aloqalar va munosabatlar har xil operatsiyalar vositasida

tafakkurda o'z aksini topadi. Bunday aqliy operatsiya turlari quyidagilar: - analiz; - sintez; - qiyoslash; - abstraktsiya (mavhumlashtirish); - umumlashtirish; - konkretlashtirish. Analiz tafakkurning shunday operatsiyasiki, bunda butun bir predmet yoki voqelik fikran tarkibiy qismlarga ajratiladi. Butunga xos bo'lgan elementlar, xususiyatlar, belgilar va sifatlar ushbu tarkibiy qismlarni tashkil etadi. Bunga misol qilib dala o'quv mashg'ulotini rejalashtirishda uni turli bosqichlarga ajratishni aytish mumkin. Sintez esa analizga teskari operatsiya bo'lib, uning vositasida analiz jarayonida aniqlangan predmet va hodisalar o'rtasidagi aloqadorliklar asosida alohida qismlar bir butun qilib birlashtiriladi. Qiyoslash. Bunda buyumlar yoki hodisalar o'rtasidagi umumiylik va tafovutlar qiyoslash yo'li bilan aniqlanadi.

Vzvodda o'qish, xizmat va harbiy intizomni mustahkamlash yakunlarini sarhisob qilishda ushbu operatsiyadan foydalaniladi. Ushbu usul orqali qaysi guruh yoki harbiy xizmatchi ilg'or yoki aksincha, qoloq ekanligi aniklanadi. Abstraktsiyalash (mavhumlashtirish)-narsa va hodisalarning belgilarini, xususiyat yoki sifatlarini fikran ajratib olish. Umumlashtirish-fikr ob'ekti hisoblangan narsa va hodisalarning o'xshash hamda muhim belgilarini, bog'lanishlarini fikran bir tushuncha ga birlashtirishdan iborat aqliy operatsiya. Masalan, avtomat, to'pponcha, pulemyot kabilarga xos belgilar «qurol» tushunchasi bilan umumlashtiriladi. Konkretlashtirish (muayyanlashtirish) – umumiy, mavhum belgi yoki xususiyatlarni yakka ob'ektlarga tatbiq qilishganda chiqadigan tovush yoqimsiz bo'ladi.

Bunday emotsiyalar shartsiz reflekslarga asoslanadi, ya'ni u insonning ijtimoiy xususiyatlariga bog'liq emas. Ijtimoiy-tarixiy rivojlanish jarayonida insoniy kechinmalarning yangi, o'ziga xos shakli-hissiyot paydo bo'lgan, bo'lib, u insonning shaxs sifatidagi ehtiyojlarining qanchalik qondirilganligini aks ettiradi (muloqotga va bilishga bo'lgan, estetik va hokazo ehtiyojlar). Hissiyotlar, masalan, jamoatchilik va o'rtoqlik, uyat va vijdon, burchni va javobgarlikni his qilish kabilar ijtimoiy mavjudod bo'lgan insongagina xos.

Emotsiya va hissiyotlarning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundan iboratki, ular insonga ta'sir etayotgan narsa va hodisalarning ushbu inson uchun qanchalik ahamiyatligiga bog'liq bo'ladi. Bitta buyum yoki holat turli vaqtlarda turlicha emotsiya va hissiyotlar uyg'otishi mumkin.

Shaxs xususiyatlari emotsiya va hissiyotlarda bilish jaryonlaridagiga qaraganda aniqroq namoyon bo'ladi. Hissiyotlar va emotsiyalar fiziologik jarayonlar bilan bog'langan bo'lib, ichki organik jarayonlar (ochlik, og'riq, charchoq va hokazo) emotsiya va hissiyotlarni keltirib chiqaradi. Hissiyotlarning bilish jarayonlaridan farqli jihatlaridan yana biri ularning inson tashqi xulq-atvori (yuzning ifodali harakatlari)da, tana harakatlari (pantomimika)da, imo-ishoralarda, tovushning talaffuzi va ohangida ko'proq namoyon bo'lishidan iborat.

Emotsiya va hissiyotlarga o'zaro qutblilik (egizaklilik) hamda egiluvchanlik xos. Har bir hissiyotga nisbatan unga qarama-qarshi turuvchi hissiyot mavjud bo'lib, ular bir-birlariga o'tib turadilar. Masalan, quvonch hissiga xafachilik, sevgiga nafrat, jamoatchilikka xudbinlik qarama-qarshi turuvchi hissiyotda hisoblanadi. Shu bilan birga birgina hissiyotning o'zi inson tomonidan har xil chuqurlikda his etilishi mumkin. Bunga insonning

hissiyotni keltirib chiqargan sababga qanchalik bog'liqligi va u amalga oshirayotgan faoliyat xususiyatlari sabab bo'lishi mumkin. Emotsiya va hissiyotlarga xos bo'lgan xususiyatlardan yana biri Shuki, ma'lum sharoitlarda inson kechirayotgan hissiyotlarning Shaxsiy va ijtimoiy mazmuni mos kelmasligi mumkin. Butun organizmda, jumladan, miyada kechadigan jarayonlarning murakkab o'zaro ta'sirlari Shuvlari emotsiya va hissiyotlarning fiziologik asosi bo'lib hisoblanadi. Emotsiya va hissiyotlarni boshqarishda hamda ularning tashqi namoyon bo'lishida ikkinchi signallar tizimi, ya'ni so'z ta'sirida bosh miya qobig'ida qaror topadigan nerv bog'lanishlari muhim o'rin tutadi. Inson so'z vositasida boshqa insonlardagi emotsional tajribalarni, ularning mazmu va shaklini o'zlashtirib oladi. U so'z yordamida o'z hissiyotlarini tushunib yyetishi, boshqarishi, ularni burch (harbiy, ijtimoiy va hokazo) talablariga bo'ysundirishi, boshqalardagi emotsiya va hissiyotlarga ta'sir o'tkazishi mumkin.

Insonning o'zidagi emotsiya va hissiyotlarni u yoki bu darajada boshqara olish hamda ularni tashqi tomondan namoyon qilishdan tiyilib turish layoqati ancha rivojlangan bo'lib, ammo ko'p hollarda buni uddalash qiyin kechadi.

Har bir ofitserning o'z pedagogik ishida ushbu qonuniyatni e'tiborga olishi maqsadga muvofiq. Chunki, emotsiya va hissiyotlarning tashqi namoyon bo'lishi sergak ofitserga qo'lostidagi harbiy xizmatchilarining ma'naviy olamini yaxshiroq tushunib olishiga imkon beradi. Shaxsiy tarkib bilan uzoq vaqt muloqotda bo'lgan ofitser har bir askardagi kechinmalarning mohiyatini bittagina so'z, imo-ishora yoki ohangidan bilib olishi mumkin. Emotsiya va hissiyotlarda yana bir o'ziga xoslik mavjud: bir odamdagi hissiyotlar boshqalarga ham ta'sir etadi. Ularga istaklar, ichki holat, hayotiy vazifalarga munosabat kabilar ta'sir o'tkazadi. Bularning hammasi ofitserga har bir so'zi va xatti-harakati bilan harbiy xizmatchilarla ayni vaziyat uchun zarur hissiyotlarni hosil qilish hamda ma'naviy-axloqiy jihatdan salbiy holatlarga barham berish mas'uliyatini yuklaydi.

Bunday madadga yosh askarlar, qiyin jangovar vaziyatlarda esa istisnosiz hamma harbiy xizmatchilar muhtoj bo'ladilar. Shuning uchun ham tajribali komandirlar o'z bo'ysunuvchilarini ayg'oqchilik (razvedka)ga yoki boshqa xavfli ishlarga jo'natishi oldidan ularga iliq, tetiklashtiruvchi so'zlar aytadilar. Emotsiya va hissiyotlar o'zlarining murakkabliklari, mazmuni va yo'nalishiga ko'ra quyi (oddiy) va yuqori (murakkab) darajalarga bo'linadi. Quyi darajadagi emotsiyalar birinchi signallar tizimi faoliyati bilan bog'langan bo'lib, shartsiz reflekslarga asoslanadi. Yuqori darajadagi emotsiyalar shartli reflekslar negizida paydo bo'ladi va inson emotsional tajribasining oshib borishi bilan shartsiz reflekslar ustiga qurila boradi. Bundan tashqari bunday emotsiyalar quyi darajadagi emotsiyalar bilan shaxs hissiyotlari o'rtasida bog'lovchilik vazifasini o'taydi. Shuning uchun ham ba'zan ma'nolari har xil bo'lsa ham emotsiya va hissiyotni bitta tushuncha bilan ifodalaydilar. Masalan, hayot uchun xavf tug'ilgandagi qo'rquv shartsiz refleksga asoslangan yoki o'z-o'zini saqlash instinkti bilan bog'liq bo'lgan shartli refleksga ham asoslangan bo'lishi mumkin. Qo'rquvning bu turlari emotsiyalar hisoblanadi. Jamoa oldidagi hurmatini yo'qotishdan qo'rqish esa hissiyot bo'lib, u ikkinchi signallar tizimi asosiga quriladi.

Harbiy xizmatchilardagi hissiyotlar ulardagi ma'nan ehtiyojlarning qondirilishi, harbiy nizomlar, qasamyod talablari va boshliqlarning buyruqlarini bajarish bilan chambarchas bog'langan. Ularga harbiy faoliyat va uning natijalari kuchli ta'sir etadi.

Harbiy xizmatchilardagi hissiyotlar ichida ayniqsa, axloqiy-siyosiy, huquqiy, estetik intellektual kechinmalar muhim o'rin tutadi. Axloqiy-siyosiy hissiyotlarga Vatanga muhabbat, dushmanlarga nafrat, harbiy burch, baynalminallik, jamoaviylik, mehnatga nisbatan ijobiy-emotsional munosabat, or-nomus, g'urur, uyat va vijdoniylik kabilar kiradi.

Ushbu hissiyotlar askardagi dunyoqarash, siyosiy va axloqiy qadriyatlar, e'tiqod bilan bog'liq bo'ladi. Axloqiy-siyosiy hissiyotlar jang sharoitida harbiy xizmatchilarning xulq-atvorlarini belgilovchi muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Harbiy xizmatchilarni urush holatidagi jangovar harakatlarga nisbatan axloqiy-ruhiy tayyorgarligi ularning rivojlanish darajasiga bog'liqlik bo'ladi. Bundan tashqari turli xil huquqiy me'yorlar bilan tartibga solinadigan va xatti-harakatlar hamda ishlarga nisbatan shaxsning kechinmalarida namoyon bo'ladigan huquqiy hissiyotlar ham inson hayotida muhim o'rin tutadi. Yuksak darajada rivojlangan huquqiy hissiyotlar harbiy xizmatchilarni tartibbuzarlik va jinoiy harakatlardan saqlovchi asosiy mezonlar bo'lib xizmat qiladi.

Huquqiy hissiyotlarga quyidagilar kiradi: qonunlarni, harbiy nizomlarni bajarishga nisbatan mas'uliyat hissi, jamoat tartibiga hurmat va hokazo. Shuning uchun ham huquqiy tarbiya tadbirlari o'tkazishda harbiy xizmatchilarga nafaqat huquqiy bilimlar berishga, balki, ularda huquqiy hissiyotlarni rivojlantirishga ham harakat qilish lozim. Intellektual hissiyotlar bilish faoliyati jarayonida paydo bo'ladi va boshqarib turiladi. Ularda insonning turli xil fikr va tushuncha larga nisbatan munosabatlari ifodalanadi. Ularga qiziquvchanlik, hayrat, tushunmaslik, fikrlarning aniq va qat'iyligi, shubha, yangilikni his qilish kabilar kiradi. Odatda, ular insonning fikrlash jarayoni jadallashtiradi, uni buyum va hodisalarning mohiyatiga chuqurroq kirishiga majbur qiladi.

Intellektual hissiyotlar bilimlarni o'zlashtirishda, harbiy xizmatchilarni o'qitish ishida muhim ahamiyatga ega. Vaqt tig'iz, axborotlar kam yoki to'g'ri ichki xizmat hayot uchun xavf murakkab jangovar sharoitlarda intellektual hissiyotlar komandirlarga to'g'ri qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Insonning estetik ehtiyojlari qondirilganda yoki qondirilmaganda unda estetik hissiyotlar paydo bo'ladi. Go'zallikni yoki xunuklikni his qilish, ko'tarinkilik yoki tushkunlik, fojealilik yoki kulgililik kabilar estetik hissiyotlar hisoblanadi. Estetik hissiyotlar harbiy xizmatni go'zallik qonunlari bo'yicha tashkil qilishda, harbiycha kiyimni toza va ozoda saqlashda, harbiy burchni sharaf bilan bajarishda asqotadi.

Emotsiya va hissiyotlar o'zlarining mazmuni, yo'nalishi, kuchi, davomiyligi, chuqurligi, paydo bo'lishi, tezligi va ta'sir o'tkazishiga ko'ra farqlanadilar. Shundan kelib chiqib, ular ancha nobarqaror yoki nisbatan barqaror jarayonlar shaklida namoyon bo'lishlari mumkin. Unisi ham, bunisi ham inson xulq-atvorini boshqaradi, ular doim harakatda bo'lib, boshi, davomiyligi va yakuniga ega. Shaxs nafaqat kuchayib-kamayib yoki paydo bo'lib-yo'qolib turadigan kechinmalarini his qiladi, balki dunyoga nisbatan barqaror emotsional munosabatga – emotsional xususiyatlarga ham ega. Emotsional holatlar uch xil shaklda namoyon bo'ladilar: - kayfiyat; - affekt; - ishtiyoq.

Kayfiyat. Inson kayfiyatini belgilovchi asosiy omillar quyidagilar: ijtimoiy tuzim, hayot tarzi, insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, ularning dunyoqarashlari, temperament va xarakterlari. Qandaydir bir muayyan voqea, yoqimli yoki yoqimsiz xabar kabilar

kayfiyatning sabablari bo'lishlari mumkin. Bir kayfiyat inson va jamoa faoliyatiga ijobiy ta'sir etsa, boshqasi aksincha, salbiy ta'sir yetishi mumkin.

Kayfiyat – insonning kuchsiz yoki o'rtacha kuchga ega bo'lgan nisbatan barqaror umumiy emotsional holati. Muayyan kayfiyat uni keltirib chiqargan sabablar yoki shaxsning xarakter xislatlariga qarab kunlab, oylab ham davom yetishi mumkin. Kayfiyat ham boshqa hissiyotlar kabi ijobiy va salbiy bo'ladi. Masalan, xushchaqchaqlik, g'amginlik va hokazo.

Jangovar o'quv jarayonida yaxshi kayfiyat bilim, ko'nikma va malakalarni tez va mustahkam o'zlashtirishni ta'minlaydi. Ishonchsizlik, loqaydlik va bezovtalik kabilar esa o'quv faoliyatini hamda harbiy xizmatchilar shaxsida axloqiy jangovar sifatlarni rivojlantirishni sekinlashtiradi, hatto ularni to'xtatib ham qo'yishi mumkin.

Shuningdek, yomon kayfiyat harbiy intizomning buzilishiga, avariya va jinoyatlar sodir bo'lishiga, o'zlashtirilgan ko'nikmalarning yo'qotilishiga sabab bo'ladi. Har bir harbiy xizmatchidagi kayfiyatga bo'linmadagi umumiy kayfiyat kuchli ta'sir qiladi. Ko'tarinki va tetik kayfiyat mavjud bo'lgan bo'linmalarda harbiy xizmat qiyinchiliklarini yengib o'tish oson kechadi. U askarlarda ertangi kunga nisbatan umidvorlik uyg'otib, yaxshi kayfiyat hadya etadi. Jang qilish ehtimoli yaqinlashganda, harbiy xizmatchilarda emotsional zo'riqish paydo bo'ladi, agar uning oldi olinsa, affekt holatiga olib kelishi mumkin. Affekt – lotincha so'z bo'lib, «ruhiy hayajon» yoki «ehtiros» degan ma'noni bildiradi.

Affekt – tez va kuchli paydo bo'lib, shiddat bilan o'tadigan qisqa muddatli hissiyot (qo'r dahshat va hokazo). Affekt holatida ichki organlar faoli o'zgaradi, keskin ifodali harakatlar paydo bo'ladi, kishining ong doirasi torayadi, xulqini nazorat qilish qobiliyati yo'qoladi. Affekt asab tizimining zararlanishi yoki irodaning bo'shashishidan iborat psixopatalogik holat ham bo'lishi mumkin. Odatda nobarqaror, tez o'zgaruvchan va zaif xarakter, kishilarda affekt holati tez-tez paydo bo'lib turadi, tashqi tomondan u hech qanday zarurati bo'lmagan odatdan tashqari o'ta faollikda, imo-ishoralarda, xitob va chaqirishlarda yoki aksincha, harakatlarni to'xtatib qolishda namoyon bo'ladi.

Iroda kuchi bilan affektning oldini olish mumkin. Insonda irodaviy sifatlar qanchalik rivojlangan bo'lsa, affektga Shunchalik kam beriladi yoki unda bunday holat umuman bo'lmaydi. Shuningdek, diqqatni chalg'itish yoki boshqa narsaga qaratish ham affektning kamaytiradi yoki butunlay uning oldini oladi. Ushbu usullarning psixologik mohiyati kuchli nerv qo'zg'alishlarini miyaning bir qismidan boshqa qismiga o'tkazishdan iborat. Ishtiyoq – muayyan faoliyat turiga kuchli intilish bilan bog'liq bo'lgan davomli va barqaror hissiyot. Ishtiyoq ham salbiy va ijobiy bo'lishi mumkin. Masalan, bilim olish bo'lgan ishtiyoq ijobiy bo'lsa, noqonuniy Shaxsiy boyluk ortirishga bo'lgan ishtiyoq esa salbiy hisoblanadi. Salbiy ishtiyoqni hirs, deb ham atashadi. Ishtiyoq bilan havasni bir-biridan farqlash lozim; havasda ham ishtiyoqdagi kabi buyum yoki faoliyatga nisbatan kuchli moyillik namoyon bo'lsa-da, ammo, u vaqtinchalik-qisqa vaqtli bo'ladi. Ijtimoiy jihatdan foydali ishlarga qaratilgan ishtiyoq shaxsni boyitadi, uni buyuk maqsadlarga, jasorat yetaklaydi. Fanga, texnikaga, san'atga bo'lgan cheksiz muhabbat ham ishtiyoqning namoyon bo'lishi hisoblanadi.

Ishtiyoqlardan farqli ravishda havaslarning tarkibidagi aqliy va irodaviy unsurlar emotsiyalarga nisbatan befarq bo'ladilar. Havasni ishtiyoq paydo bo'lishining birinchi

bosqichi, deb hislash mumkin, ya'ni ma'lum shart-sharoit bo'lganda vaqt o'tishi bilan u rivojlanib, ishtiyoqqa aylanadi.

XULOSA

Harbiy faoliyat hissiyotlarni jo'nubushga keltiradigan faoliyat hisoblanadi. Ayniqsa, jangovar harakatlar sharoitida harbiy xizmatda emotsiya hamda hissiyotlar Shunchalik kuchli va tez namoyon bo'lishi mumkinki, u bunchalik ko'p kechinmalarni yarim umri davomida ham boshidan o'tkazmasligi mumkin. Zamonaviy urushlarda eng yangi va qudratli harbiy texnika, qurollarning qo'llanilishi esa bunday kechinmalar kuchaytiruvchi qo'shimcha omil bo'lib xizmat qiladi. Jangovar tayyorgarlik va jang sharoitlarida harbiy xizmatchilardagi yuksak axloqiy-siyosiy hissiyotlarni rivojlantirish hamda qullab-quvvatlash ularda muvaffaqiyatga, g'alabaga bo'lgan intilishni saqlab turadi. Bunday hissiyotlar loqaydlikka, qo'rquvga va boshqa salbiy emotsional holatlarga nisbatan davo vositasi bo'lib hisoblanadi. Shuni unutmash lozimki, komandirdagi ozgina salbiy emotsional kechinmalar ham harbiy xizmatchilarni befarq qoldirmaydi – ularga yuqadi. Shuning uchun ham komandir har doim o'zini qo'lga ola bilishi, ayniqsa, jangning qiyin daqiqalarida mardlik va jasorat, chidamlilik va ishchanlik namunasini ko'rsatishi kerak. Harbiy xizmatchidagi axloqiy-siyosiy, intellektual, huquqiy va estetik hissiyotlar uning dunyoqarashi hamda e'tiqodi bilan bog'liq. Chunki, uning atrof-muhitga, voqelikka, harbiy burchiga, mehnatga va o'zga kishilarga munosabati dunyoqarashi va e'tiqodida o'z ifodasini topadi. Shuning uchun ham ularda onglilikni shakllantirish axloqiy-siyosiy, huquqiy, intellektual va estetik hissiyotlarga juda katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ammo, harbiy xizmatchilarga siyosiy, axloqiy, tarixiy va boshqa bilimlarni berish bilangina ularda hissiyotni tarbiyalab bo'lmaydi. Bilimlar nisbatan tez o'sadi, hissiyot esa sekin shakllanadi. Bilimlar va hissiyot o'rtasidagi bunday nomuvofiqlikni tugatishning io'llaridan biri – bilimlarni ishonarli qilib, obrazli-emotsional shaklda berishdan iborat. Harbiy xizmatchilarga amaliy faoliyatda yetarlicha mustaqillik berish muhim ahamiyatga ega. Ular olgan bilimlarini qo'llash jarayonida aqliy va irodaviy faollik ko'rsatib, huquqiy jihatdan mustaqil qarorlar qabul qiladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T, 2002
2. Guruhda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari.
3. Metodicheskie rekomendatsii po organizatsii pravovoy raboti VS RU. T., 1997.
4. Povishat effektivnost vospitatelnoy raboti (uchebno-metodicheskoe posobie). T., 2000 .
5. Nasriddinov Ch.R. Harbiy psixologiya.T., 2004.
6. Sotiboldiev. A, Karimjonov A. Harbiy pedagogika. T., 2005
7. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Umumharbiy Nizomlari. T., 1996.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi 2004 yilgi, 170-sonli qarori. T,